

Aina Moll i Marquès (1930-2019)

Aina Moll, una lluitadora nata

M. TERESA CABRÉ I CASTELLVÍ
Institut d'Estudis Catalans

TERMINÀLIA 19 (2019): 68-72 · DOI: 10.2436/20.2503.01.136
ISSN: 2013-6692 (impresa); 2013-6706 (electrònica)
<http://terminalia.iec.cat>

El dia 10 de febrer de 2019 va morir Aina Moll i Marquès. Tenia vuitanta-vuit anys. Feia temps que s'havia apartat de la vida pública a causa del seu estat de salut. Sembla mentida que aquella dona, companya i amiga, sempre present en els actes a favor de la cultura i la llengua catalanes, sempre compromesa amb totes les causes culturals, ja no hi sigui.

Aina Moll va néixer el 1930 a Ciutadella perquè així ho van voler els seus pares, tots dos ciutadellencs, però instal·lats a Palma. Era la primera filla de Francesc de Borja Moll i de Francisca Marquès. Des del primer moment va ser càlidament rebuda per tota la família i estimada per mossèn Alcover, que l'anomenava «na Molleta». En paraules de Francesc de Borja Moll: «L'estimació que el canonge posà en la menuda era una de les coses més emotives i gairebé estranyes per als qui només coneixien el mossèn Alcover adust i baralladís».

L'Aina va créixer entre Palma i Ciutadella. Palma era el domicili on Moll pare va decidir establir la família per poder fer feina lexicogràfica al costat de mossèn Alcover. Aquell al·lot de Ciutadella, un cop va deixar el seminari, va viure durant sis anys a ca n'Alcover exclusivament dedicat al projecte del que serà el *Diccionari català-valencià-balear*. Aquest projecte, manllevant paraules de la seva filla Aina, va ser «l'obra principal entorn de la qual girà la seva vida i la de la seva família durant prop de cinquanta anys».

Mossèn Alcover, que va concebre el projecte del *Diccionari* a les acaballes del segle XIX, havia fet una crida als catalans a través de la *Lletra de convit* a tots els ama-

Font: Domènec Humbert

Aina Moll i Marquès

Aina Moll, una lluitadora nata

M. TERESA CABRÉ I CASTELLVÍ

dors de la llengua catalana perquè s'incorporessin al projecte. Moll pare, fill d'una família modesta de Ciutadella, educat en castellà tot i que de parla catalana, afeccionat a la llengua des de jove, havia ingressat al seminari als deu anys. Als tretze va donar una primera mostra de «vocació lexicogràfica» en proposar-se completar el *Vocabulario menorquín-castellano* de Joan Benjam, pedagog ciutadellenc que es proposava millorar els coneixements de castellà de la gent de Menorca. Va ser una casualitat del destí que Alcover anés a Ciutadella per arreplegar materials per al futur *Diccionari* i que alguns seminaristes, entre els quals hi havia Moll, s'incorporessin a l'equip de col·laboradors de l'enquesta dialectològica de Menorca. El contacte amb Alcover va suposar per a Moll el descobriment de la seva identitat catalana i l'inici d'una relació que durarà fins a la mort d'Alcover, una relació atípica en la qual Moll va lliurar-se en cos i ànima a la feina del *Diccionari*, primer com a col·laborador de mossèn Alcover i més tard substituint-lo en la direcció i redacció de l'obra.

Als disset anys Moll va deixar el seminari i Alcover el va convidar a Palma, per conèixer l'obra del *Diccionari*, a la qual s'incorpora com a estret col·laborador. Dit i fet. Moll s'instal·la a viure a casa d'Alcover, es fa càrrec de la secretaria de l'obra i comença així una formació *ad hominem* que li organitza Alcover, gràcies a les relacions que manté amb els romanistes europeus, com Schädel i Meyer-Lübke. Francesc de Borja Moll i Francisca Marquès es casen el 1929 i s'instal·len just a la casa del costat d'Alcover. Heus, doncs, quin era el paisatge que Aina Moll va viure des que va néixer.

L'opció de Francesc de Borja Moll va portar fatigues i satisfaccions a tota la família. Fatigues, per les llargues èpoques de penúria a causa del declivi social d'Alcover, apartat voluntàriament de l'Institut d'Estudis Catalans i sense subvencions públiques per al *Diccionari*; satisfaccions, per tal com la dedicació al *Diccionari* era una opció volguda de Moll a la qual l'Aina va contribuir quan el seu pare, ja mort mossèn Alcover i amb San-

chis Guarnier retornat a València, es va quedar tot sol al projecte. Aina Moll va viure, doncs, les batzegades econòmiques de la família —només superades per l'enginy del pare Moll de publicar manuals d'aprenentatge del castellà per subsistir i d'adquirir Llibres Mallorca. Segurament per com va viure aquests anys Aina Moll va interioritzar un sentiment de lleial suport al seu pare renunciant així a una carrera universitària prometedora. Havia d'ajudar-lo a tirar endavant el projecte del *Diccionari* si era necessari.

Aina Moll va fer la llicenciatura de filosofia i lletres a la Universitat de Barcelona en l'especialitat de romàniques. El darrer any de la carrera va formar

Membres de la Secció Filològica i col·laboradors (1997)

Font: Arxius de l'Institut d'Estudis Catalans

part del grup de col·laboradors d'Antoni M. Badia i Margarit en l'organització del IX Congrés Internacional de Lingüística i Filologia Romàniques, del qual Badia era el secretari general. Aquesta va ser per a ella una oportunitat d'or, perquè va poder conèixer personalment romanistes de primera línia que van facilitar la seva formació a universitats europees com la Sorbona, on va ampliar estudis de filologia francesa al costat de Pierre Fouché; la Universitat d'Estrasburg, on va estudiar fonètica amb Georges Straka,

i la Universitat de Frankfurt del Main, on va fer un curs d'alemany invitada pel professor Von Richthofen.

Just acabada la carrera va passar a ser professora ajudant de classes pràctiques en l'assignatura de gramàtica històrica espanyola de la Universitat de Barcelona impartida per Badia i Margarit. Durant els estius va començar a participar en el *Curso de Verano de Español para Extranjeros* organitzat per l'Estudi General Lul·lià i la Universitat de Barcelona i dirigit per Moll pare, cursos que, convenientment transformats i dedicats al català i a la lingüística, li van donar l'oportunitat de mantenir un contacte continuat amb col·legues universitaris de Barcelona, València i les Balears. Tot el professorat que vam participar en els anomenats «Cursos de la Porciúncula» tenim un record especialment positiu i entranyable d'aquelles estades de treball i lleure a Mallorca.

Tot feia preveure que Aina Moll faria carrera a la universitat. No va ser així. El 1954 va prendre una decisió de què mai es va penedir: abandonar la carrera científica a la universitat per ajudar el seu pare. Així doncs, es va incorporar a les feines del *Diccionari*, concretament als treballs dels dos darrers volums: preparant materials, juntament amb Manuel Sanchis Guarner del 1954 al 1961 i després tota sola, per a la redacció dels articles, de què s'ocupava exclusivament Francesc de Borja Moll. Paral·lelament s'ocupava també de tasques de correcció a l'Editorial Moll i dirigia les col·leccions «Les Illes d'Or», «Balenguera» i «Raixa». Gràcies a «Raixa», i sobretot a la coordinació del volum anual *Cap d'any*, va poder establir i mantenir contactes amb escriptors de tot el domini lingüístic.

Tot i que la seva dedicació principal durant aquests anys va ser el *Diccionari*, no s'ha de menystenir la col·laboració que va prestar a Manuel Sanchis Guarner en la preparació del primer volum de l'*Atlas lingüístico de la Península Ibérica* (ALPI) com a becària del Consejo Superior de Investigaciones Científicas (CSIC).

Mentrestant Aina Moll mantenia encara la idea de fer la tesi de doctorat sobre *El dialecto ibicenco*. De fet, tenia molts materials recollits i fins i tot havia publicat un article a la *Revista de Filología Española* sobre els sufixos: «Sufijos nominales y adjetivales en ibicenco» (1958). Però la feina del dia a dia al *Diccionari*

i l'editorial i la dedicació docent com a professora de francès a l'Institut Joan Alcover, primer com a interina i a partir del 1961 com a catedràtica, van determinar la seva orientació definitiva cap a la docència. Amb l'acabament del *Diccionari*, Aina Moll va anar abandonant les responsabilitats a l'Editorial Moll, que va assumir de ple Josep M. Llompart, i com diu ella mateixa: «Em vaig lliurar cada dia més a l'ensenyament i a l'elaboració de llibres de text de francès fins a abandonar definitivament el projecte de tesi».

La intensa dedicació a la docència no li va impedir de tenir una prolífica activitat cultural i cívica. Dissolts els secretariats del *Diccionari* quan es va tancar l'obra, que sota la coordinació del barceloní Joan Ballester aglutinaven una bona part de la resistència cultural, va participar en la fundació de l'Obra Cultural Balear, que, juntament amb Òmnium Cultural a Catalunya i Acció

Cultural del País Valencià, va continuar la tasca de promoció cultural. Va tenir una intensíssima activitat com a conferenciant i professora de cursos de català i fins i tot va impulsar la creació de la primera unitat de daines dins del moviment escolta a Mallorca, tan important aquells anys per a l'extensió dels valors de catalanitat.

L'any 1975 es va integrar en el Grup Català de Sociolingüística a proposta de Lluís Aracil i en el context d'aquest grup es va incorporar als treballs del Congrés de Cultura Catalana. Va ser en aquest marc que va posar en marxa una campanya per a la cooficialitat «amb el consens unànim de tots els qui treballàvem pel Congrés». Aquesta voluntat, el consens, guiarà

l'acció d'Aina Moll en política lingüística, a la qual es dedicarà institucionalment des del 1980.

El XVI Congrés Internacional de Lingüística i Filologia Romàniques, presidit per Antoni M. Badia i Margarit, va nomenar-la secretària del Comitè Organitzador. Aquest congrés va tenir lloc a Palma del 7 al 12 d'abril de 1980, just un mes abans que fos designada directora general de Política Lingüística del Govern de Catalunya (1980-1988).

El seu nomenament, el 1980, com a directora general de Política Lingüística, la primera en un Govern autònom, no va sortir del no-res. Aina Moll havia estat una activista cultural des dels seus anys primerencs, i una activista cultural significada des dels

anys setanta. Va formar part de nombrosos col·lectius durant l'etapa preautonòmica, col·lectius en què participaven partits polítics i personalitats independents. Va ser membre de la Comissió de Traspassos Estat - Consell General Interinsular el 1978, de la Comissió Redactora d'un Avantprojecte d'Estatut que fou presentat al Ministeri espanyol i de la Comissió Assessora de Cultura del Consell Interinsular del 1977 al 1980, i va tenir un destacat paper en la preparació del Decret de bilingüisme del 1979. També va ser assessora de la Comissió de Cultura de l'Ajuntament de Palma, regit per un partit polític diferent del Consell, la qual cosa li va permetre mostrar el valor del consens.

L'empremta que Aina Moll va deixar en la política lingüística catalana va ser determinant per a la cohesió social. Aina Moll va exercir amb seguretat, fermesa i decisió la seva responsabilitat política i va imposar una

Les membres de la Secció Filològica (Valls d'Àneu, 2006)

Font: Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

voluntat de consens per damunt de tot. Ho va aconseguir: la Llei de normalització lingüística (1983) va ser aprovada pel Parlament de Catalunya el 1983 amb una sola abstenció. Tots els partits polítics es van fer ressò de la importància de la llengua en la cohesió social i aquest consens s'ha mantingut fins que al segle XXI han aparegut grups polítics expressament orientats a trencar-lo burxant els sentiments anticatalanistes de la població d'origen no català.

Aina Moll va promoure una política de respecte als drets de tothom, però de ferma a la consecució de la normalització de la llengua catalana, la pròpia del territori, sense que això suposés l'exclusió de la llengua pròpia de cada individu. Va entendre que la defensa i protecció de la llengua catalana, llengua minoritzada en el context de l'Estat, no havia de comportar hostilitat cap a altres llengües. I aquesta posició la va mantenir amb cordialitat i empatia, «buscant sempre la concòrdia sense negar les discrepàncies», com va dir Tomàs Delclòs a *El País* (11 de febrer de 2019) amb motiu de la seva mort. Aquesta ja era la seva actitud i predisposició, i va coincidir amb l'encàrrec que va rebre de Jordi Pujol en nomenar-la: «avançar en la implantació del català sense que això conduís a un conflicte social».

Des de la Direcció General de Política Lingüística, Aina Moll es va proposar d'actuar en tres àmbits: l'Administració, l'ensenyament i els mitjans de comunicació. I va crear una estructura de treball basada en dos serveis: el d'Assessorament Lingüístic, responsable de l'elaboració del codi (o del corpus, com se'n sol dir), i el de Normalització, responsable de l'extensió de l'ús (o de l'estatus).

La labor d'Aina Moll en els vuit anys de mandat va ser d'una activitat intensa. A través de la Llei de normalització, va intervenir en la normalització amb eines com el Decret sobre els usos lingüístics a l'Administració; la creació de la Xarxa Tècnica de Política Lingüística, que feia transversal l'actuació sobre la normalització de la llengua en els òrgans de l'Administració, i la creació de l'Escola d'Administració Pública per formar en català els funcionaris en tots els temes propis de l'Administració.

Des del punt de vista del corpus, va desenvolupar el primer programa d'aprenentatge del català, el *Digui, digui...* (curs multimèdia per a no catalanoparlants); va crear la Junta Permanent de Català per acreditar els coneixements de llengua, i va promoure serveis lingüístics als ajuntaments, a través del Consorci per a la Normalització i els cursos de formació d'adults. Va impulsar l'actualització del llenguatge administratiu català i va crear, juntament amb l'Institut d'Estudis Catalans, el Centre de Terminologia TERM-CAT.

Des del punt de vista de l'estatus, va posar en marxa un servei de correcció de textos i resolució de consultes (que actualment ha donat lloc a la plataforma con-

Aina Moll i Marquès

junta Optimot) i va llençar la primera campanya de promoció de l'ús de la llengua, «El català, és cosa de tots», protagonitzada per un personatge que va ser molt aplaudit, la Norma.

Per a la política d'Aina Moll, la normalització s'havia de basar en l'educació, i, doncs, l'escola va esdevenir el nucli clau d'actuació. A diferència del Quebec, on havien adoptat una doble via escolar en funció de la llengua (i en la qual la religió també va exercir un paper important), Moll va adoptar el model d'immersió lingüística per evitar una escissió per raons de llengua i propiciar la cohesió social i la pau lingüística. I això ho va fer amb el màxim respecte pels drets lingüístics individuals, amb la idea clara que els nens i nenes de Catalunya s'havien d'anivellar en el coneixement de llengües, però considerant que era el català la llengua que s'havia de promoure com a llengua vehicular de l'escola. A través del Servei d'Ensenyament del Català (SEDEC), va actuar molt diligentment en el model d'immersió i va obtenir el vistiplau dels pares dels alumnes, que consideraven el coneixement del català com una eina de promoció social per als seus fills i filles. Els sindicats de treballadors van donar un suport unànimement a aquesta política clara i ferma, però respectuosa i flexible. No era partidària de les sancions lingüístiques perquè creia que només provocaven resistències: «S'agafen més mosques amb una gota de mel que amb un litre

de fel», va dir en unes declaracions. Així, el procés de normalització va obtenir el suport de tota la població, a través de les institucions i els organismes, al marge del color polític, de la ideologia o les preferències.

Per a Aina Moll, assumir que el Govern català havia de treballar per desenvolupar la llengua pròpia era un fet derivat del mandat de la mateixa institució de la Generalitat, però Moll defensava que la llengua catalana no era una qüestió només dels catalans, sinó de tot l'Estat, i la normalització del català, una qüestió de tot Espanya. Isidor Marí, que va ocupar el càrrec de director del Servei d'Assessorament, ha dit en ocasió de la mort d'Aina Moll que defensava que «només l'oficialitat estatal del català, el gallec i el basc podia garantir un futur d'igualtat lingüística».

Aina Moll defensava un model de llengua estàndard que havia de ser flexible, però sense caure ni en el perill de la disgregació territorial ni en una unificació a ultrança. Això és el que va aprendre de la posició del seu pare; més ponderada que la d'Alcover. I aquest model, amb la mirada posada en el conjunt dels Països Catalans, sempre el va associar amb la feina de l'Institut d'Estudis Catalans, institució a la qual va ser lleial i a la qual es va dedicar amb més intensitat des de la seva entrada a la Secció Filològica el 1993.

L'activitat intensa d'Aina Moll, un cop va deixar la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya, no es va aturar. Es va reincorporar a la docència a l'Institut Joan Alcover, es va comprometre novament amb l'Obra Cultural Balear impartint nombrosos cursos i conferències arreu de les Balears i va assessorar el Govern Balear durant dos anys (1995-1996). L'any 1989, en virtut d'un acord institucional entre el Govern Balear, els consells insulars i l'Ajuntament de Palma, al qual es van afegir més tard el Ministeri d'Educació i Ciència, les corporacions municipals i nombroses entitats polítiques, culturals i cíviques, va ser nomenada coordinadora general de la Campanya de Normalització Lingüística de les Illes Balears, que va deixar quan es va jubilar el 1995.

S'incorporà a l'Institut d'Estudis Catalans el 1993 i es va agafar amb entusiasme els treballs que la Sec-

Font: Centre de Documentació de la Direcció General de Política Lingüística

La Norma, de la campanya institucional «El català, cosa de tots» (1982)

ció Filològica duia a terme. Va participar en la darrera fase d'edició del *Diccionari de la llengua catalana*, que va defensar de les crítiques amb la valentia i la fermesa que sempre va mostrar. Va ser l'única membre de la Secció Filològica que va publicar una defensa pública del valor del *Diccionari de l'IEC* intentant ponderar les opinions que el desqualificaven. Això li ho va permetre el seu esperit sempre lliure i la lleialtat institucional.

Aina Moll va rebre nombrosos reconeixements d'institucions i entitats cíviques i culturals d'arreu del territori lingüístic, sobretot de Catalunya i de les Illes. Va rebre el Premi Marià Aguiló de l'IEC el 1988, la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya el 1989, el Premi Ramon Llull del Govern Balear el 1997, el Premi Ars Magna de la Casa Catalana de Mallorca el 1999, la Medalla al Mèrit de la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears el 2010, la Medalla d'Or de la Ciutat de Palma el 2012, el doctorat honoris causa per la Universitat Oberta de Catalunya el 2012 i la Medalla d'Honor i Gratitude de l'Illa de Mallorca el 2015.

Els adjectius més freqüents que en els diversos homenatges s'han utilitzat per caracteritzar-la han estat els de *constant*, *infatigable*, *coratjosa*, *tenaç*, *apassionada*, *lliure*. Així va ser: una gran dona, una «donassa», en paraules de Rudolf Ortega, una dona que la llengua i la cultura catalanes han tingut el luxe de tenir. Una dona que mai no va oblidar el que el seu pare, Francesc de Borja Moll, li va transmetre: que la llengua era el principal signe d'identitat. ✿

Bibliografia

- MIRALLES, Joan (2005). *Francesc de B. Moll i la llengua literària*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat; Palma: Universitat de les Illes Balears. (Biblioteca Miquel dels Sants Oliver; 24)
- MOLL, Aina (1980). «Problemàtica del català estàndard». A: *Actes del Cinquè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 571-586.
- MOLL, Aina (1984). «La qüestió català-castellà en el marc de la diversitat institucional actual». A: *Els Països Catalans: un debat obert*. València: Tres i Quatre.
- MOLL, Aina (1990). *La nostra llengua*. Palma: Moll.
- MOLL, Aina (1999). «El Diccionari de l'Institut. Aproximació a una altra aproximació». *Revista de Catalunya*, núm. 143, 144, 145 i 146.
- MOLL, Aina (2003). *Francesc de Borja Moll: La fidelitat tossuda*. Ajuntament de Palma. (Biografies de Mallorquins; 20)